

Õiguskantsler

Teie 01.02.2015 nr

Meie 06.03.2015 nr 6-1/150287/1501020

Vastuolu mittetuvastamine Töötasu alammäär vanglas

Austatud []

Pöördusite õiguskantsleri poole 05.02.2015 saabunud avaldusega, milles tõstatate küsimuse kinnipeetavatele makstava töötasu alammäärast vanglas. Nimelt leiate, et töötavaid kinnipeetavaid koheldakse ebavõrdselt võrreldes vabaduses töötavate isikutega põhjusel, et erinevalt vabaduses töötamisele kehtestatud töötasu alammäärast ei ole kinnipeetavate töötasu alammäär (s.o 95,87 eurot kuus) muudetud aastast 2009. Oma avalduses toote välja mitmeid näiteid ja ettepanekuid, kuidas võiks Teie hinnangul kinnipeetavale makstava töötasu alammäär summat ja selle arvutamist muuta.

(I)

Alustuseks selgitan Teie avalduses tõstatatud põhiküsimuse (töötavate kinnipeetavate väidetavast ebavõrdsest kohtlemisest võrreldes vabaduses töötavate isikutega) tausta avamiseks ning põhjusel, et olete minu hinnangul teinud väärjäreldusi ka töötasu alammäär puudutava õigusliku olukorra kohta, järgmist.

Vabaduses töötava isiku töötasu alammäär on kehtestatud töölepingu seaduse § 29 lg 5 alusel Vabariigi Valitsuse 28.11.2013 määrusega nr 166 „Töötasu alammäärade kehtestamine“. Viidatud määruse § 1 lg 2 kohaselt on alates 01.01.2015. vabaduses töötava isiku tunnitasu alammääraks 2,34 eurot ja kuutasu alammääraks täistööajaga töötamise korral 390 eurot.

Kinnipeetava töötasu alammäär on kehtestatud vangistuseseaduse (VangS) § 43 lg 2 alusel Vabariigi Valitsuse 28.11.2000 määrusega nr 382 „Kinnipeetava töötasu määrad, arvutamise ja maksmise kord“. Viidatud määruse § 2 lõigete 2 ja 3 kohaselt on täistööajaga ajatööl töötava kinnipeetava töötasu alammäär vangla pakutaval tööl 95,87 eurot kuus ja ajatööl töötava kinnipeetava töötasu alammäär tunnis füüsilise isiku või äriühingu pakutavatel töödel 10 protsenti Vabariigi Valitsuse kehtestatud töötasu alammäärast tunnis.

Õiguskantsleri Kantselei

Kohtu 8, 15193 TALLINN. Tel 693 8404. Faks 693 8401. info@oiguskantsler.ee www.oiguskantsler.ee

Samas sätestab VangS § 43 lg 2, et kinnipeetava töötasu peab olema vähemalt 10 protsenti töölepingu seaduse § 29 lõike 5 alusel kehtestatud töötasu alammäärast. Eelnevalt lähtuvalt peab kinnipeetavale vanglas töötamise eest VangS § 43 lõike 2 kohaselt maksma vähemalt (st mõistagi võib maksta ka enam – ülempiiri ei ole kehtestatud) 10% 2,34 euro suurusest tunnitasust, s.o 0,234 euro suurust tunnitasu, või 10% 390 euro suurusest kuutasust, s.o 39 eurost kuutasu. VangS § 43 lg 2 seab kinnipeetava miinimumtöötasu väga selgesse ja ühemõttelisse sõltuvusse töölepingu seaduse alusel kehtestatud töötasu alammäära muutumisest ja seega on üsna põhjendamatud Teie väited, et kinnipeetava töötasu alammäär ei muutu koos vabaduses töötavate isikute töötasu alammääraga.

Nagu juba eelnevalt viidatud, on Vabariigi Valitsuse 28.11.2000 määruse nr 382 „Kinnipeetava töötasu määrad, arvutamise ja maksmise kord“ § 2 lg 2 järgi kinnipeetavale vangla pakutaval tööl makstav kuutasu täistööaja eest 95,87 eurot. Seega on see 56,87 eurot (s.o üle kahe korra) enam kui minimaalselt VangS § 43 lõikes 2 sätestatu alusel ette nähtud 39 eurone kuutasu. Seega ei sätesta nimetatud määrus kinnipeetavate töötasude miinimummäärasid selliselt, et need oleksid väiksemad VangS § 43 lõikes 2 nõutust. Keeruline on probleemiks pidada ka seadusandja kehtestatud miinimumist mitu korda suurema töötasu alammäära muutumatuna püsimist mõnede aastate vältel, nagu näite Vabariigi Valitsuse 28.11.2000 määruse nr 382 „Kinnipeetava töötasu määrad, arvutamise ja maksmise kord“ § 2 lõikest 2 juhindudes leidvat Teie.

Ses osas ei ole probleemne ka töölepingu seaduse alusel kehtestatud töötasu alammäära muutmisel kinnipeetavale vangla pakutaval tööl makstava töötasu alammäära muutmata jätmine, kuna viidatud määruses toodud vangla pakutaval tööl makstava töötasu miinimummäär ületab tugevalt vangistuseseadusega nõutut ning füüsilise isiku või äriühingu pakutaval tööl makstav miinimumtöötasu sõltub määruse kohaselt üldise töötasu alammäära muutumisest.

Oma avalduses esitate mitmeid ettepanekuid seoses kinnipeetavale makstava töötasu alammäära arvutamisega. Tõden ses osas, et õiguskantsleri pädevuses ei ole vangistusosalase õigusloome kujundamine ning vastavate normide ettevalmistamine. Lähtudes Vabariigi Valitsuse 23. detsembri 1996 määrusega nr 319 kinnitatud „Justiitsministeeriumi põhimääruse“ § 9 lõigetest 3 ja 6, soovitan oma mõtetega pöörduda Justiitsministeeriumi poole, millel on võimalik vajadusel Teie tähelepanekutega edaspidises õigusloomes arvestada.

(II)

Niisiis on vabaduses töölepingu alusel töötavale isikule makstava töötasu alammäär 390 eurot kuus, samas kui kinnipeetavale makstava töötasu alammäär vangla pakutaval tööl on 95,87 eurot kuus.

Seega viitab Teie avalduse põhiküsimus kinnipeetava ja vabaduses töötava isiku töötasu alammäärade erinevusest võimalikule Eesti Vabariigi põhiseaduse (PS) §-s 12 lõikes 1 sätestatud võrdsuspõhiõiguse riivele.

Vastavalt PS § 12 lg 1 esimesele lausele on kõik seaduse ees võrdsed. Riigikohus on märkinud, et PS § 12 lg 1 riivega saab tegu olla üksnes siis, kui ebavõrdselt koheldakse sarnases olukorras olevaid isikuid ning et võrdsuspõhiõiguse riive tuvastamiseks tuleb leida kaebajaga sarnases olukorras olevate isikute grupp, kellega võrreldes kaebajat koheldakse halvemini.¹ Kui erinevalt koheldakse isikuid, kes ei ole sarnases olukorras, siis võrdsuspõhiõiguse riivet ei esine. Samuti

¹ Viimati RKÜKo 26.06.2014 asjas nr 3-4-1-1-14, p 107.

tuleb täpsustada, et ka võrdsuspõhiõiguse riive esinemine ei tähenda alati seda, et tegemist on ilmingimata põhiseaduses sätestatud võrdsuspõhimõtte rikkumisega. Keeldu kohelda võrdseid ebavõrdselt on rikutud, kui kaht isikut, isikute gruppi või olukorda koheldakse meelevaldselt ebavõrdselt, s.t erineval kohtlemisel ei ole mõistlikku ega asjakohast põhjust.²

Eelnevast järeldub, et võrdsuspõhiõiguse riive tuvastamiseks tuleb esmalt vastata küsimusele, kas Teie väljatoodud isikute grupid - kinnipeetavad, kes töötavad vanglas ja isikud, kes töötavad vabaduses - on üldse võrreldavad Teie kirjeldatud olukorras.

Vabaduses viibiva isiku töötamise eesmärkide üle võib pikalt arutleda, kuid kindel on see, et selle üheks põhieesmärgiks on kahtlemata elatise teenimine vähemalt sellises ulatuses, mis tagab isiku elementaarsete vajaduste rahuldamise (eluse, toit, riided jms). See on ka vabaduses töölepingu alusel töötavale isikule makstava töötasu alammäära kehtestamise oluliseks kaalutluseks. Teisisõnu, töötasu alammäära kehtestamisega püütakse tagada isikule täistööajaga töötamise eest sellise tasu maksmist, millega oleks võimalik n-ö ära elada.

Kuigi kinnipeetava enda jaoks võib vanglas töötamise soovi peamiseks põhjuseks olla sarnaselt vabaduses töötava isikuga raha teenimine, on see oma eesmärkide poolest vabaduses töötamisest erinev. Erialakirjanduses rõhutatakse, et kinnipeetava töötamisel on oluline roll nt kinnipeetava saavutusvõimelisuse arendamisel motivatsiooni ja töölesaamise eelduste parandamise kaudu, tööalase kvalifikatsiooni tõstmisel, sotsiaalse vastutuse arendamisel, füüsilise ja vaimse võimekuse parandamisel ning eneseteadvuse tõstmisel.³ Seega ei ole kinnipeetava töötamine vangistuse vältel pelgalt rahateenimise võimalus, vaid see on suuresti kasvatusliku iseloomuga abinõu, millega toetatakse vangistuse eesmärgi saavutamist - suunata kinnipeetav õiguskorrale käitumisele. Tööharjumuse kujundamine aitab kahtlemata vähendada tõenäosust, et kinnipeetav paneks pärast vabanemist toime uue kuriteo, kuna tal puudub oskus ja harjumus tööl käies õiguskorda rikkumata leiba teenida.

Oluline on siinkohal ka see, et erinevalt vabaduses viibivatest isikutest tasub kinnipeetava puhul enamuse esmavajalike kulutuste (nt eluruum, selle kütmine ja valgustamine, toitlustamine, riided, meditsiin, raadio- ja televisioonisaadete jälgimise võimaldamine jms) eest riik. Nimelt sätestab VangS § 4¹ lg 1, et kinnipeetavat koheldakse viisil, mis austab tema inimväärikust. Inimväärikas karistuse täideviimine vanglas eeldab mh isiku elementaarsete vajaduste rahuldamise tagamist ning see kehtib kõigi, ka mittetöötavate kinnipeetavate suhtes. Seetõttu ei ole kinnipeetavale makstava töötasu alammäära kehtestamisel keskne, kas ette nähtud summa eest on kinnipeetaval võimalik n-ö ära elada või mitte.

Eelnevat silmas pidades on õiguskantsler seisukohal, et kuivõrd kinnipeetavate ja vabaduses viibivate isikute töötamise eesmärgid on erinevad, samuti on erinevad nendele isikutele makstava töötasu alammäärade kehtestamise kaalutlused, siis ei ole need grupid sarnases olukorras ja seega omavahel võrreldavad. Seetõttu ei esine õiguskantsleri hinnangul Teie kirjeldatud olukorras PS §-s 12 sätestatud võrdsuspõhiõiguse riivet.

Ka juhul, kui õiguskantsler leiaks, et Teie välja toodud isikute grupid on võrreldavad (nt isikute ühiseks nimetajaks oleks töö tegemine), siis oleks nende erinev kohtlemine neile töötasu alammäära kehtestamisel põhjendatud ja seega lubatud samadel argumentidel, mis on esitatud võrreldavate gruppide üle otsustamise juures.

² Vt Truuväli, E. J jt. Eesti Vabariigi Põhiseadus. Kommenteeritud väljaanne. Tallinn 2008, §12.

³ L. Madise, P. Pikamäe, J. Sootak. Vangistusseadus. Kommenteeritud väljaanne. Tallinn 2014, § 37, komm. 2.

Tänan Teid õiguskantsleri poole pöördumise eest.

Lugupidamisega

Nele Parrest
õiguskantsleri asetäitja-nõunik
õiguskantsleri volitusel